

papa, Violant de Luna, abadessa del monestir cistercenc femení de Trasobares, més dona enamoradissa que monja, escapada del convent i amistançada, detinguda per ordre personal del papa (pp. 156-157, núm. 305), el qual un any i mig després (juliol del 1415) manava disgregar la comunitat de monges integrant-les en monestirs diversos de localitats esparses, suprimir el monestir i liquidar la relació amb els vassalls, fer inventari de béns i destruir el o els edificis del monestir (església exclosa) fins a ran de terra; l'encarregat d'aquestes operacions era un monjo de Poblet, Bartomeu Escuder (pp. 329-330, núms. 702-703); el pare cistercenc pobletà se'n devia endur la documentació, perquè (els) papers de Trasobares acaben de comparèixer en l'actual arxiu de Poblet, segons que ens diu Josep Torner i Cubells en el seu *Catàleg dels pergamins de l'actual arxiu de Poblet* (Corpus Scriptorum Cataloniae, Series Altera, Scripta, 2), Barcelona i Poblet, 2010.

No cal dir que en el volum que ara ens ocupa hi figuren molts dels servidors catalans del papa i no hi manquen els documents a favor d'institucions com l'Estudi de Lleida (64, núm. 72; 98-99, núm. 163); però no sembla convèncer la transformació sistemàtica, i no, 'in melius', de noms i cognoms catalans, com el de "Guillermo Ramón Alemán de Cervillón" (Guillem Ramon Alemany de Cervelló: 66, núm. 76), o Francesc Climent sistemàticament convertit en Francisco Clemente; hi ha d'altres petits entrebancs, com és ara l'arquebisbe (arquebisbe?) de Pamplona (48, núm. 30); o atribuir Ares del Maestre al bisbat de Sogorb (aleshores?: 169, núm. 339) o aquelles 'aliamarum-alimares', que segurament eren 'aliamiarum-aljames' (126, núm. 231). Hom té la impressió que el pobre infant Joan servia de peça d'intercanvi per a tots els possibles matrimonis considerats avantatjosos, car ara un altre s'afegeix a la llista (227, núm. 440).

L'estructura del bloc central del volum és fàcil de seguir: consta de nou-cents cinquanta regests amb indicació de les respectives data i font de la butlla papal (en general, volums dels *Reg. Aven.* de l'Arxiu Secret Vaticà), que, tal com ja ha estat dit, ocupen les pàgines 39-419; cinquanta-nou d'aquests regests són completats, immediatament després, amb tot o part del text de la butlla resumida en el regest inicial i n'hi ha de ben llargues; entre aquests textos afegits hi ha els relatius a problemes, personals o comunitaris, derivats de les conversions de jueus posteriors a la Disputa de Tortosa.

Les pàgines introductòries són en general escrites de mà de mestre, però ja de bell començament ens donen a entendre que per a l'autor el 'reino de Aragón' o 'reino aragonés' engloba tota la corona i així, d'entrada, ens parla de "Peñíscola, el promontorio del reino aragonés en el Mare Nostrum" (7); caldrà tenir-ho en compte i recordar que el darrer rei exclusivament aragonès, 'grosso modo' només era rei damunt les actuals tres províncies de la comunitat autònoma d'Aragó i que la 'corona' començà de venir després per obra del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV, que mai no portà el títol de 'rei d'Aragó', ans només el de 'princeps Aragonensis' i que a partir del seu fill i hereu començà una dinastia nova, amb numeració reial nova de trinca i mai continuació, almenys per al conjunt de la corona, de la dels antics reis aragonesos. 'Cuique suum' i caldria respectar els fets.

Dit això, regraciem l'autor per aquesta obra realment important (tot intent de posar en circulació documents fins aleshores inèdits o desconeguts hauria d'ésser reconeguda com a important i aquesta ho és), que també incorpora l'activitat de bon nombre de catalans i d'institucions de Catalunya i per aquesta part (la que ens afecta) no li ha de mancar el nostre reconeixement.

Josep Perarnau

Josep ALANYÀ I ROIG, *El Parlament de Catalunya a la Catedral de Tortosa. Interregne i Compromís de Casp. Història i documents 1410-1412*. Tortosa, Ajuntament i Catedral 2013, 432 pp., amb il·lustracions diverses intercalades en el text.

En morir el 31 de maig del 1410 Martí l'Humà, darrer rei de la nissaga de Jofre el Pelut, es trobava en plena celebració a Barcelona el Parlament de Catalunya i, encara que la mort del rei tancava el parlament, atesa la situació de tota la Corona Catalanoaragonesa, que s'havia d'encarar amb la necessitat de decidir qui havia d'ésser el successor del rei Martí, obligà a mantenir obert el Parlament i al cap de poc, a fi que la representació política del Principat es trobés prop de les corresponents dels regnes d'Aragó i de València, hom decidí de prosseguir a Tortosa les sessions del dit Parlament i així la ciutat de l'Ebre esdevingué pràcticament durant el segon semestre del 1411 i el primer del 1412 (amb més precisió, entre el 16 d'agost del 1411 i el 5 de juliol del 1412) la capital política de Catalunya i fins a un cert punt la de tota la Corona catalanoaragonesa. Amb una raó, doncs, que el justifica a balquena, el tortosí Josep Alanyà dedica el consistent volum que ens ha posat a les mans, a reviuere aquella situació en la qual la solemne Aula Major del Capítol de la Seu de Tortosa fou el lloc de reunió dels tres braços del Parlament de Catalunya i assistí segurament estranyada de sentir ressonar en les seves parets diàlegs o discussions ben diversos dels acostumats, a la recerca conjunta del rei successor i a les polèmiques que cada passa vers la solució desencadenava.

És cosa sabuda que el Compromís de Casp és un tema que, des del segle XV mateix amb *La fi del comte d'Urgell*, fins als nostres dies no ha parat d'ésser font de nous estudis i de les consegüents publicacions, d'engrandir autèntiques muntanyes de bibliografia, que l'autor resumeix en les seves pàgines finals (415-431), alhora que contribueix al seu creixement amb un nou volum, en el qual ens trobem amb una síntesi de mà de mestre dels temes que s'anaren imposant a l'atenció de tots ja en els darrers temps del rei Martí; hi són dedicats els tres primers capítols (19-60); segueix una presentació de les dificultats que ja feren acte de presència des del primer moment (faccions i bandositats: 61-94); dels parlaments dels tres regnes sense oblidar que els d'Aragó i de València difícilment s'arribaren a reunir en un sol lloc, i amb particular atenció tant a l'oferta dels Anjou de refer la connexió entre Catalunya i Provença amb la torna d'alguna altra zona d'Occitània, cas que la *Sentència de Casp* els hagués estat favorable (108-109) com a la 'resposta' d'Aragó tancant i barrant la porta a la participació del Regne de Mallorca i fins i tot amenaçant de trencar la relació i la col·laboració amb Catalunya, si aquesta s'entestava a voler que el de Mallorca fos tractat com els altres regnes de la Corona (114-120); en la *Concòrdia d'Alcanyís* Mallorca ni tan sols hi figura (125-155); en aquell moment, la premsa sembla haver-se apoderat de la representació aragonesa, exigint que la decisió reial fos presa de la manera més a l'abast de la mà, sense ni reunió d'un parlament general de tots els estats de la Corona i així es presentaren els Nou Compromissaris (159-182).

Tal com permet de veure el seu títol, el present volum presenta aquell període del Compromís de Casp que tingué com a escenari la ciutat de Tortosa, en particular la seva catedral i encara amb més precisió l'Aula Capitular de la mateixa, on foren celebrades nombre de sessions del Parlament de Catalunya, contemporànies del dit Compromís. La presentació d'aquells fets es pot agrupar en dues parts, la primera seria un repàs dels esdeveniments més importants i l'altra un recull resumit de les actes parlamentàries.

En la primera l'autor ha tingut la condícia d'aplegar-nos-hi la presentació dels dits esdeveniments rebuda d'autors precedents, des de Zurita a Ferran Soldevila o Jaume Vicens i Vives, i enriquida amb transcripció de documents contemporanis dels fets; crec haver de dir que el darrer detall és particularment important i m'ho fa dir el fet de trobar transcrits tres documents contemporanis dins les pàgines dedicades al fet incompreensible, si no fos definitori, de l'exclusió del Regne de Mallorca i en concret dels seus tres representants, del grup dels Nou Compromissaris, que si el Compromís de Casp hagués estat quelcom de seriós i no pas una comèdia o una tragicomèdia, haurien d'haver estat Dotze, tres per a cada un dels Estats (Catalunya, Aragó, Mallorca, València) de la Corona catalanoaragonesa; al meu entendre, la riquesa de documents transcrits cerca que el possible lector tingui un contacte directe amb un text que el transporta al moment dels fets.

També he de dir que la part dedicada a presentar breument les successives sessions del Parlament i del Compromís es manifesta realitzada amb aquella responsabilitat que exigeix completesa d'allò que és resumit; m'ho fa dir el fet de trobar suficientment consignada aquella reunió del 14 d'abril del 1412, en la qual els pretendents a la successió del rei Martí l'Humà es comprometeren de forma solemne, pública i oficial a seguir la trajectòria política de la dinastia de Barcelona, en cas de rebre la corona. Una altra manca de lògica de qui configurarà el conjunt del Compromís: si s'havia de mantenir la política de la dinastia de Barcelona, quin sentit tenia que el o els pretendents, membres de la Casa, fossin a priori desestimats i bandejats de la successió?

El llibre d'Alanyà tindrà segurament una característica que no té res a veure amb el seu autor, però el pot configurar: podria ésser el darrer a estudiar el dit Compromís, diguem que a les palpentes, sense tenir la garantia de posseir el full de ruta que dona sentit a tota l'operació. L'autor encara no podia disposar de la doble certesa que, des d'un punt de vista positiu, el Compromís de Casp anava menys a donar successor a Martí l'Humà i molt més a entronitzar oficialment Benet XIII a Roma; i per la part negativa, a fer impossible a França de fer elegir papa un francès. És de suposar que la bibliografia futura sobre el Compromís de Casp serà tota una altra cosa i que, en aquest sentit, el llibre d'Alanyà haurà closa una època. I val a dir que és un bon i bell llibre.

Josep Perarnau

Manfred GERWING, *Johannes Quidort von Paris* († 1306). *De anticristo et de fine mundi - Vom Anticrist und vom Ende der Welt. Lateinisch/Deutsch*. (Eichstätter Studien, 65), Regensburg, Verlag Friedrich Pustet 2011, XII i 340 pp.

Les pàgines 323-324 del present llibre ofereixen una llista de divuit títols de l'autor relacionats de forma més o menys immediata amb el tema de l'anticrist, i alguns més en particular amb mestre Arnau de Vilanova; hi destaca el volum del 1996, dedicat encara amb més decisió al *De adventu Anticristi* del nostre gran mestre medieval, que, si no m'erro, constituï la super tesi, ja no doctoral ans professoral, del mateix Herr Prof. Gerwing, *Vom Ende der Zeit. Der Traktat des Arnaldus von Villanova über die Ankunft des Anticrist in der akademischen Auseinandersetzung zu Beginn des .14. Jahrhunderts*. Ara ens ofereix un altre llibre, aquesta vegada dedicat al *De anticristo et fine mundi*, del mestre dominicà contemporani del nostre mestre, Johannes Parisiensis o Johannes Quidort de Parisius, dins el text del qual, aquell autor aprofita l'avinentosa a fi de manifestar la pròpia valoració d'aquell opuscle de mestre Arnau que els anys 1299 i 1300 ocupà l'atenció no sols de la Facultat de Teologia de la Universitat de París, ans encara la del bisbat, manifestada en el procés 'in causa fidei' o inquisitorial, protagonitzat d'una banda per l'Officialis del bisbe parisenc, i de l'altra per mestre Arnau de Vilanova, damunt el qual caigué el dit procés d'inquisició.

El llibre té clares dues meitats: la inicial, que ens presenta el tema de la fi del món en la reflexió bíblico-teològica (1-18), en la cristiana, sobretot medieval (19-45) i en la de teòlegs contemporanis d'Arnau de Vilanova (45-96). Quatre pàgines més tard comença la meitat o part segona, dedicada a Joan de París (101-112), i al seu tractat (112-120), on també trobem informacions sobre la mateixa edició (121-126) i sobre els vuit manuscrits, que ens n'han conservat el text llatí (126-132). Segueix l'edició textual, basada en el còdex d'Oxford, tal com afirma el mateix autor: "... wird der Edition die Handschrift aus Oxford zugrunde gelegt" (130); i tot seguit, el text llatí i la traducció alemanya, que ocupen les pàgines 134-229, l'aparat de variants les 230-283, les taules de referències les 285-287, i l'índex de mots els 288-311; resta la bibliografia (313-332) i la taula d'autors esmentats (333-339).

Al bell mig de tot aquest conjunt bibliogràfic hi ha, almenys per a la present reflexió, la que segurament pot ésser considerada la tesi de l'autor; és a la pàgina 46 i diu així: "Jedenfalls